

STOP
sexТИНГ

Рекомендації щодо онлайн-безпеки для педагогічних працівників

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Уповноважений Президента
з прав дитини

Інформаційно-освітня кампанія #Stop_sexтинг створена у 2018 році з метою захисту українських дітей від сексуального насильства в Інтернеті.

Дізнайтесь більше про #stop_sexтинг на <https://stop-sexting.in.ua/> та долучайтесь до наших соціальних мереж:

Facebook: <https://www.facebook.com/stopsextingua/>

Instagram: <https://www.instagram.com/stopsexting.ua>

Чат-бот <https://t.me/StopSextingBot>

YouTube <https://www.youtube.com/StopSextingUkraine>

Над текстом працювали:

Анастасія Дьякова - радниця з питань безпечного Інтернету для кожної дитини при Віце-прем'єр-міністрі - Міністрі цифрової трансформації України, координаторка програм із захисту дітей від насильства, засновниця освітнього проєкту [#stop_sexтинг](#)

Тамара Береговська - радниця міністра, Міністерство освіти і науки України

Аліна Касілова - менеджерка навчальної діяльності проєкту [#stop_sexтинг](#), психологиня

Поліна Кликова - керівниця проєкту [#stop_sexтинг](#), експертка з захисту прав дітей (надання юридичної довідки щодо прав та обов'язків учасників освітнього процесу онлайн)

Олександр Татарінов - психолог проєкту ДоброPhone: STOP кібербулінг (надання експертного матеріалу щодо кібербулінгу)

Олена Ходорчук - менеджерка проєкту ДоброPhone: STOP кібербулінг (надання експертного матеріалу щодо кібербулінгу)

Загальна редакція:

Аліна Касілова - менеджерка навчальної діяльності проєкту [#stop_sexтинг](#), психологиня

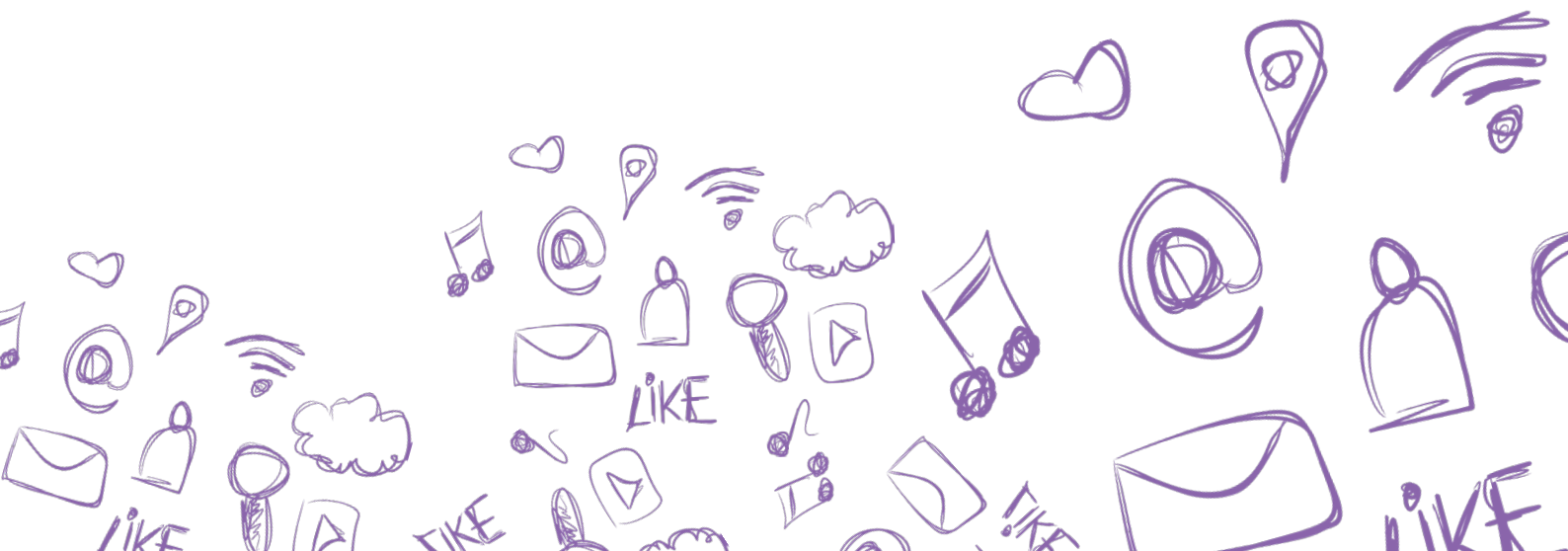
Рецензент:

Оксана Савицька - державна експертка директорату дошкільної, позашкільної та інклюзивної освіти Міністерства освіти і науки України.

© [#stop_sexтинг](#), 2020

Всі права застережено.

При передруку матеріалів довідника, в тому числі їх фрагментів, посилання на авторів є обов'язковим.

Зміст

- 4..... Вступ
- 7..... Загальна інформація для педагогічних працівників щодо розповсюджених ризиків онлайн
  - 7..... секстинг
  - 9..... сексторшен
  - 10..... онлайн грумінг
  - 12..... кібербулінг
  - 13..... порнографічний контент
  - 15..... інші ризики: надмірне захоплення онлайн іграми
- 17..... Ознаки того, що дитина має небезпечну взаємодію в онлайні
- 18..... Як говорити з дитиною, яка зазнала ризику онлайн
- 20..... Принципи реагування педагогічних працівників
  - 20..... 6 правил, які є актуальними у будь-якій ситуації
  - 21..... секстинг
  - 23..... сексторшен та онлайн грумінг
  - 25..... кібербулінг
- 27..... Рекомендації для педагогічних працівників щодо бесіди з учнями
- 30..... Законодавство України щодо безпеки учнів онлайн

Вступ

У школах України навчається близько 4 мільйонів дітей. [1]
96% дітей від 10 років – активні користувачі Інтернету. [2]
67% дітей зазначають, що стикалися в Інтернеті з матеріалами, які їх засмутили. [3]
Тож, більше половини дітей, які активно користуються Інтернетом, є незахищеними в мережі.

Згідно з результатами опитування Інтернет асоціації України, проведеного протягом лютого 2017 р., частка інтернет - користувачів серед людей віком 15-29 років в Україні сягнула 97 %. [4] Використовуючи домашній комп'ютер або портативний пристрій, наприклад смартфон або планшет, підлітки можуть «подорожувати» віртуальним світом. Вони мають можливість шукати інформацію, грати в комп'ютерні онлайн-ігри, поширювати різноманітні аудіо- та відеоматеріали, здійснювати покупки, спілкуватися з друзями та незнайомими людьми, створювати собі сторінки в соціальних мережах, використовуючи унікальні нікнейми, які слугують їхнім особистим ідентифікатором. Використовуючи Інтернет для спілкування у соціальних мережах, підлітки можуть зіштовхнутися з різноманітними ризиковими чинниками, такими як:

- Ризик взаємозв'язку: доступність персональної інформації для зворотного зв'язку.
  - Ризик переконання: онлайн-досвід може впливати на особисту діяльність.
  - Ризик постійності: публікації залишаються в Інтернеті назавжди.
  - Ризик експлуатації: особиста інформація може приносити користь іншим.
  - Ризик обману: існує велика кількість дезінформації та викривлення даних.
  - Ризик віктимізації: інші користувачі можуть використовувати персональну інформацію проти людини, яка її оприлюднила.
  - Ризик звикання: повторне використання може створити залежну поведінку.
  - Ризик ізоляції: онлайн-взаємодія може зменшити спілкування та соціалізацію в реальному світі.
  - Ризик імпульсу: в Інтернеті легко сказати те, що не було би сказане особисто.[4]
- У результаті порівняння спілкування у віртуальному й реальному світах, отримані такі результати: 17,5% хлопчиків та 14,5% дівчат зазначили, що в Інтернеті легше

говорити про секрети, ніж віч-на-віч. Кожен п'ятий хлопчик 13 і 15 років зазначив, що говорити про секрети в Інтернеті легше, ніж віч-на-віч. Про те саме повідомила більшість дівчат 11 і 13 років (15,4% та 16,6% відповідно).

За результатами опитування кожен п'ятий респондент (19,5%) погодився, що говорити про особисті почуття в Інтернеті легше, ніж віч-на-віч. Серед вікових груп виокремлюються 15-річні хлопчики і 13-річні дівчата (про таку легкість повідомили 23,6% та 22,1% відповідно). Відповіді учнівської молоді істотно не відрізнялися за типом населеного пункту й типом закладу освіти. 15,2% хлопчиків та 12,9% дівчат зазначили, що згодні з твердженням, що в Інтернеті легше говорити про свої проблеми, ніж віч-на-віч. [4]

Згідно із дослідженням медіаграмотності та інформаційної безпеки підлітків, проведеним Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України в травні-червні 2018 року у регіонах України, опитані відзначили такі відомі їм загрози в Інтернеті:

16 % – залякування, погрози завдати шкоди;

7 % – спілкування з незнайомими людьми з небажаними наслідками, наприклад, небезпечні зустрічі з ними в реальності;

6 % – спонукання до насильства, агресії, підбурювання нетерпимого ставлення до інших.

Педагогічні працівники повідомляють про те, що і в мегаполісах, і в маленьких містах адміністрація закладів освіти стикається з ситуаціями онлайн ризиків, в які потрапляють діти та підлітки, а саме кібербулінг, шантаж, здирництво, пошук та вивчення невідповідних віку матеріалів, а також надсилання учнями своїх оголених фото. Педагогічні працівники не завжди мають достатньо знань та навичок, як діяти в таких ситуаціях. Згідно соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» [4] 43,5% учнів дуже довіряють своїм викладачам/вчителям, а значить – прийдуть до них за допомогою у критичній ситуації.

Для того, щоб убезпечити дітей від потрапляння в подібні ситуації, навчаючи їх правильної поведінки у таких випадках, та надати інформацію щодо ознак, за якими можна припустити переживання такої ситуації учнем, алгоритму дій педагогічних працівників та адміністрації закладу освіти у ситуаціях онлайн небезпек, про які їм може бути відомо, були створені ці рекомендації.

Джерела:

1. Доступ: <https://pedpresa.ua/date/2019/08/06>
2. Доступ: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/Anonces/safe_internet_day/about_onlandia.pdf
3. Доступ: <https://thedigital.gov.ua/news/mizhnarodni-eksperti-nadali-ukraini-rekomen-datsii-shchodo-zakhistu-ditey-v-interneti>
4. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді : за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» : моногр. / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар та ін. ; наук. ред. О. М. Балакірева ; ЮНІСЕФ, ГО «Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». – К. : Поліграфічний центр «Фоліант», 2019. – 127 с.

Загальна інформація для педагогічних працівників щодо розповсюджених ризиків онлайн

1. Секстинг

Секстинг — це обмін власними фото-, відео- та текстовими матеріалами інтимного характеру, із застосуванням сучасних засобів зв'язку: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж.

Статистика

В Україні наразі немає статистичних даних щодо секстингу, але відповідно до світової статистики:

секстинг поширений серед 22% дівчат підлітків та 18% хлопців підлітків, що складає 20% підлітків всього світу.

71% дівчат та 67% хлопців, які поширюють свої оголені фото, кажуть про те, що вони займаються секстингом зі своїм хлопцем/своєю дівчиною;

15% підлітків надсилають такий матеріал тому, кого вони знають виключно в онлайні;

25% дівчат підлітків та 33% хлопців підлітків отримували інтимні фото, які хтось їм переслав і вони були призначені комусь іншому;

29% підлітків вважають такий контент прийнятним у відносинах;

23% дівчат підлітків та 24% хлопців підлітків зізнаються, що їхні друзі змусили поширити такий матеріал;

52% дівчат надсилають інтимні фото, як "подарунок" для свого хлопця;

34% підлітків використовують поширення інтимних фотографій, як спосіб відчувати свою сексуальність.

Причини

1) Доступність гаджетів

Будь-яка дитина може надіслати своє зображення, якщо в неї є пристрій з камерою та доступ до Інтернету. Таким чином діти досліджують власну сексуальність. Для підлітків це на перший погляд виглядає безпечніше, ніж справжній секс.

2) Особливість підліткового віку і брак уваги з боку дорослих

Відтак діти шукають уваги у соціальних мережах. Через сучасні тенденції відбувається гіперсексуалізація поведінки – бажання виглядати відверто та спокусливо.

3) Брак знань щодо можливих наслідків віртуальних стосунків

Оскільки секстинг може бути частиною побудови довіри в онлайн середовищі, особливо між підлітками: “я надішлю тобі відверті фото, щоб показати, що довіряю тобі”. Але людина може зловживати такою довірою, про що підлітки не замислюються. Секстинг може бути частиною шантажу: “якщо не надішлеш фото, значить ти мені не довіряєш, тож давай розірвемо наші стосунки”.

Трапляється, що юнаки та дівчата створюють в соціальних мережах групи з непристойними назвами, куди з помсти викладають інтимні світлини однолітків.

Наслідки

На перший погляд, це може здаватися жартом, проте наслідки секстингу для дитини можуть бути небезпечними. Навіть якщо фото не були опубліковані та залишаються таємницею, дитина постійно перебуває в надзвичайно пригніченому стані: переживає, що її приватні світлини побачать та опублікують сторонні люди, що вона стане об'єктом знущань з боку однолітків.

Стан дитини ускладнюється й тим, що їй важко та соромно зізнатися у такому вчинку дорослим, хоча саме їхня участь важлива для вирішення цієї проблеми. Однак дуже часто світлини та відеопотрапляють в Інтернет, де швидко й безконтрольно розповсюджуються між користувачами (у соціальних мережах та чатах класу), що призводить до кібербулінгу дитини – цькування через сучасні засоби комунікації. Розповсюдження таких матеріалів може призвести до переслідування дитини в учнівському колективі, виникнення проблем в освітньому процесі.

Такі дії загрожують психічному здоров'ю дитини, підривають її довіру до оточуючих, створюють проблеми в побудові стосунків у майбутньому, можуть стати причиною втечі з дому та спроб покінчити життя самогубством. Окрім того, секстинг може стати серйозною перешкодою для самореалізації у дорослому житті (під час навчання чи пошуку роботи), оскільки роботодавці можуть побачити світлини у відкритому доступі в мережі.

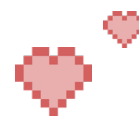
Повністю ж видалити будь-яку інформацію, розповсюджену в мережі, практично неможливо. Крім того, ці фото можуть потрапити на сайти з дитячою порнографією.

На жаль, нині випадки підліткового секстингу — сумна реальність для України, і діти все частіше потрапляють в ситуації, коли їх фото безконтрольно розповсюджуються. Діти часто не розуміють зв'язок між реальним та віртуальним життям, а також не знають про наявність ризиків, зумовлених секстингом. Для попередження та вирішення цієї проблеми необхідна співпраця батьків, педагогічних працівників, дітей та поліції.

2. Сексторшен

Сексторшен – це налагодження незнайомцями довірливих стосунків в Інтернеті з метою отримання приватних матеріалів, шантажування ними та вимагання грошей чи додаткових матеріалів.

Професійні злочинці оперують у соцмережах та месенджерах, а також у мережевих іграх. Жертвою сексторшену можна стати у будь-якому додатку чи онлайн платформі, через які можна надсилати фото та відео.

Статистика

В Україні наразі немає статистичних даних щодо сексторшену, але згідно з міжнародними джерелами [2] в мережі з'являється все більше зображень оголених дітей, і вік поступово знижується.

Міжнародна статистика стверджує, що близько 50% підлітків отримували або надсилали зображення інтимного характеру в мережі та стикались з пов'язаним із ними шантажем. Інколи це відбувається навіть без реального підґрунтя у вигляді інтимного контенту – злочинці діють навмання (надсилають повідомлення всім дітям, чиї профілі є відкритими), намагаючись шантажувати. Також шантажистами можуть стати реальні друзі після сварки, образи чи непорозуміння.

Причини

Через необізнаність щодо ризиків та дій в таких випадках діти та підлітки стають жертвами злочинців, які використовують спеціальні підходи в онлайн комунікації: погрожують нанести шкоду дитині чи членам її родини, якщо вона не надішле фото;

залякують створити неіснуючий сексуалізований контент - поєднуючи обличчя дитини з тілом іншої людини через спеціальні додатки, якщо дитина не зробить те, що злочинці вимагають;

залякують вчинити суїцид, якщо дитина чи підліток не надішле оголене фото;

обмін грошей чи подарунків на такий контент від дитини чи підлітка;

Наслідки

Наслідки сексторшену мають однаковий вплив на дівчат та хлопців будь-якого віку. Згідно досліджень **1 з 3 дітей, які мали досвід сексторшену, наносили собі шкоду, вчиняли спроби самогубства через отриману психологічну травму. Більшість, хто зіштовхнувся з цим явищем, повідомляють про відчуття самотності, високої тривоги та депресивні думки.**

Психологічна травма, спричинена цим ризиком, впливає на всі сфери життя жертви. Сюди відносять зниження продуктивності, відмову від відвідування навчання, а також уникання місць, де потенційно можна зустрітись зі злочинцем. Тобто, дитина знаходиться в постійній тривозі та переживає страх. [3]

Жертви сексторшену можуть відчувати стигму суспільства через неприйняття, приниження, ізоляцію та звинувачення у тому, що відбулось.

3. Онлайн грумінг

Онлайн-грумінг — це побудова дорослим/групою дорослих осіб довірливих стосунків з дитиною (підлітком) з метою сексуального насильства онлайн чи у реальному житті. Зазвичай злочинці (або злочинні угруповання) реєструються в соціальних мережах під виглядом підлітків чи налагоджують контакт зі школярами в онлайн іграх, через електронну пошту та ін. Діти можуть знати або не знати, що спілкуються з дорослими. Злочинці можуть додаватися дитині у друзі, розсилати особисті повідомлення, переглядати сторінки дітей і шукати серед них таких, яким бракує любові та турботи вдома.

Статистика

В Україні наразі немає статистичних даних щодо випадків онлайн грумінгу, але згідно дослідження американської організації THORN, яка була створена Ештоном Катчером та Демі Мур, серед опитаних 2 100 дітей-жертв онлайн-грумінгу кожній четвертій дитині було 12 років або менше, 62 % дітей погоджувалися на вимагання злочинців та для 68 % з них погрози та вимоги не припиняли збільшуватися навіть після надсилання матеріалів.

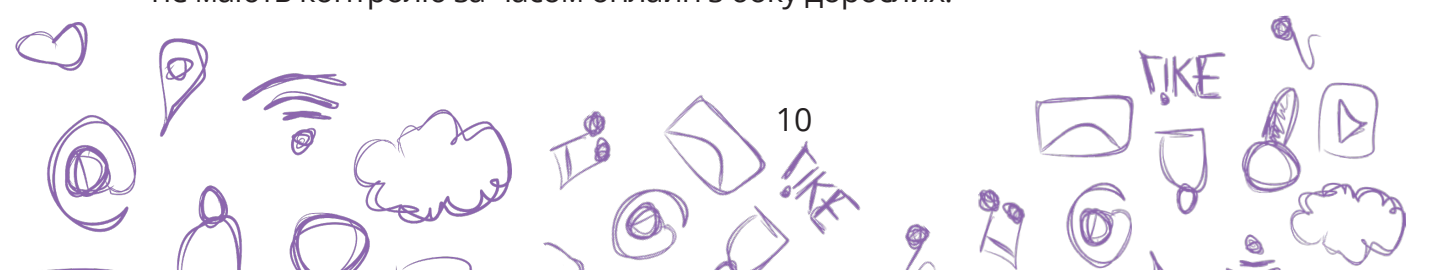
Причини

Через таке психологічне пригнічення та страх дитини більшість випадків онлайн-грумінгу залишаються прихованими й не доходять до слідчих органів, хоча це тяжкі злочини (виготовлення дитячої порнографії, розбещення, вимагання та шантажування) і законодавство України передбачає за це кримінальну відповідальність.

Найчастіше онлайн грумінгу піддаються діти [4], які:

- відчувають труднощі з однолітками, включаючи соціальні та комунікаційні проблеми;
- мають низьку самооцінку;
- мають обмежену обізнаність щодо ризиків в Інтернеті (наприклад, можуть відноситись до всіх онлайн знайомих, як до вірних друзів);
- не мають контролю за часом онлайн з боку дорослих.

Такі діти можуть відчувати самотність та тривогу і писати про це у себе на сторінках у соціальних мережах: «мене ніхто не любить, навіщо я народився/лася» або «мені дуже самотньо», - особливо після конфліктів у родині чи з однолітками.

Протягом деякого періоду злочинець може вести листування з такою дитиною, будуючи довірливі стосунки. Та з часом може отримувати від неї відвертіші світлина, ніж дитина зазвичай розміщує у себе на сторінці.

Злочинець вимагає більш інтимні фото/відео або особисті зустрічі, погрожуючи надіслати попередні фото батькам дитини та всім її друзям, а також розмістити біля школи дитини.

Шантаж та здирництво часом відносять саме до економічного насильства – разового або періодичного вимагання грошей, речей під тиском і примусом, включаючи загрозу застосування фізичної сили, розголошення певних відомостей, поширення чуток і пліток. Такі дії завдають жертві не тільки матеріальної, а й моральної шкоди від завданих фізичних і психологічних страждань (болі, страху, приниження)[5]

Наслідки

Потрапивши в таку складну ситуацію, діти відчують самотність, відчай та безвихідь, тому погоджуються на всі умови кривдників. Часто у жертви виникає відчуття провини за те, що трапилось, чи думка, що вона на це заслуговує.

Злочинець порушує довіру дитини і ця зрада впливає на подальшу побудову відносин дитиною з оточуючими. У таких ситуаціях жертва схильна відмовлятися від подальших близьких стосунків протягом довгого часу, часом – і всього життя.

4. Кібербулінг

Кібербулінг — систематичне цькування та вчинення насильства за допомогою засобів електронної комунікації. Він може відбуватися в соціальних мережах, месенджерах, ігрових платформах та мобільних телефонах. Це неодноразова поведінка, спрямована на залякування, провокування гніву чи приниження тих, проти кого він спрямований.

Статистика

Згідно статистики в Україні 29% опитаних підлітків хоч раз ставали жертвами кібербулінгу, а 16% були змушені пропускати через це шкільні заняття. Також більше половини молодих людей вважає, що проблему кібербулінгу може вирішити сама молодь. 14% молодих людей вбачають необхідність залучення школи й ще 12% — інтернет-провайдерів.

Міжнародна статистика [6] наголошує на тому, що:

35% відправляли скріншот чужого фото чи статусу заради жарту;
22,5% випадків стосуються цькування через коментарі;
61% підлітків, які заявляють про кібербулінг, кажуть, що причина - їхня зовнішність;
7 з 10 молодих людей мали досвід кібербулінгу до того, як їм виповнилось 18 років.

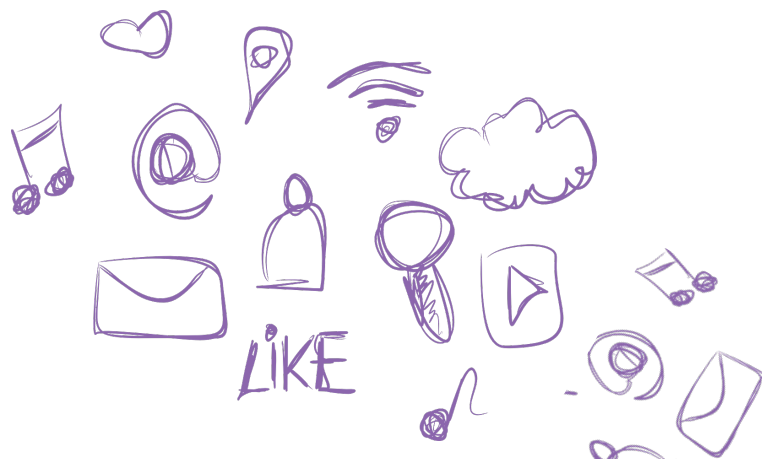
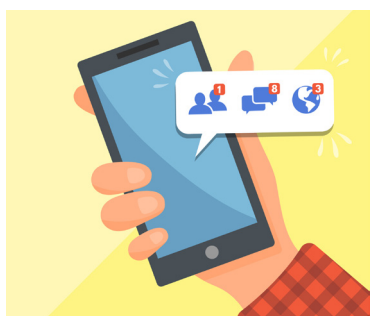

Причини

Кібербулінг у дитячому середовищі може виникати з різних причин [7]:
потреба кривдника відчувати себе сильнішим за когось;
жага популярності;
низька самооцінка та бажання самоствердитись;
неусвідомлення дитини, що його чи її дії комусь шкодять;
відсутність співпереживання та емпатії.

Булінг за допомогою засобів електронної комунікації небезпечний для психологічного здоров'я жертв. Цькування часто призводить до депресії та інших розладів серед дітей та підлітків, у них знижується самооцінка, вони частіше думають про суїцид, а іноді справа дійсно доходить до самогубства.

Наслідки

Коли відбувається кібербулінг, то у дитини може виникнути відчуття, що її атакують всюди, навіть вдома, і порятунку немає. Наслідки можуть бути тривалими і впливати на дитину різними способами:

- психологічно — дитина засмучена, відчуває себе збентежено, іноді навіть злою;

- емоційно — почуття сорому та втрата зацікавленості в улюблених речах, зміна настрою;

- фізично — почуття втоми (втрата сну) або навіть такі симптоми, як болі в животі та головний біль.

5. Порнографічний контент

Відповідно до статті 1 Закону України «Про захист суспільної моралі» [8] продукція порнографічного характеру – будь-які матеріальні об'єкти, предмети, друкована, аудіо-, відеопродукція, в тому числі реклама, повідомлення та матеріали, продукція засобів масової інформації, електронних засобів масової інформації, змістом яких є детальне зображення анатомічних чи фізіологічних деталей сексуальних дій чи які містять інформацію порнографічного характеру.

Перегляд порнографії у дитячому віці нормалізує раннє сексуальне експериментування та заохочує сексуальну активність задовго до того, як діти будуть емоційно, соціально чи інтелектуально готові до цього. Часто такий матеріал зображає секс як випадковий, незахищений та часом насильницький.

Статистика

9 з 10 хлопчиків та 6 з 10 дівчат бачать порнографічний контент у віці до 18 років. [9]

Третина хлопчиків до 10 років бачила порнографічний контент.

Дві третіх дітей натрапляють на такий контент небажаючи того.

У дослідженні доктора Дженнінгс Брайанта більше 66% хлопців та 40% дівчат повідомили, що хочуть спробувати деякі сексуальні форми поведінки, які вони побачили в засобах масової інформації. [10]

Причини

діти потрапляють на порнографічний контент або через помилкове введення запиту у пошуковій системі, якщо мають власну пошту, то там можуть отримати спам лист, або почули про це у компанії друзів чи від старших людей і вирішили дослідити це питання;

реклама такого контенту може з'явитися на екрані, коли дитина шукає якусь інформацію в Інтернеті;

підлітки часом вивчають порнографічний матеріал для того, щоб більше дізнатись про статеві стосунки. Для когось це як спосіб отримати задоволення.

Наслідки

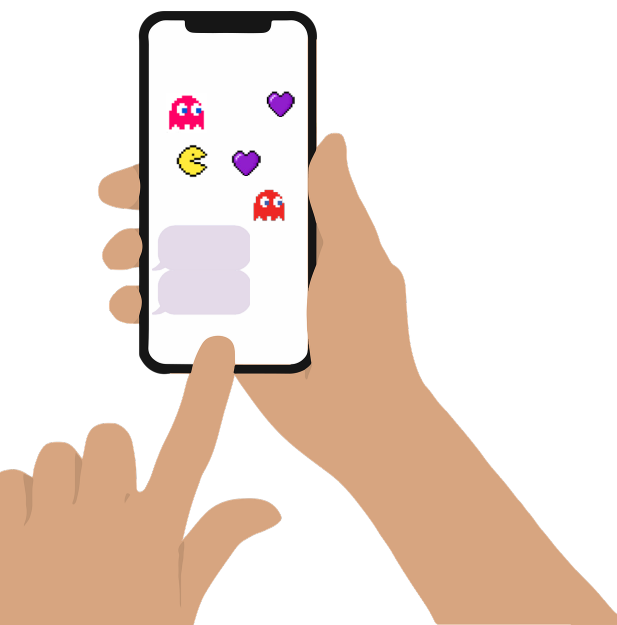

Перегляд порнографії дитиною – це психологічна травма, яка в тому числі формує у дитини нездорові очікування щодо сексуальних стосунків та ранню сексуалізацію. Порнографічний контент у більшості – це матеріали, які зображують принизливі статеві відносини та ніби задоволення від цього тих, хто бере участь. Найчастіше такий контент зображує приниження жінок та насильницькі дії щодо них. У тих, хто переглядає такий матеріал систематично, може скластись враження, що жінці має подобатись таке і в реальному житті. [11]

Дослідження [10] встановило, що чим більше підлітки бачили сексуальний зміст у фільмах, тим раніше вони починали статеві стосунки і тим більше вони мали випадковий, незахищений секс.

У міру дорослішання дитини система її реакції на стрес стає невірноваженою.

Порнографія – це один із тригерів стресу. Вивільнення кортизолу має подвійний вплив на мозок. По-перше, велика кількість кортизолу погіршує роботу префронтальної кори, а по-друге, це може посилити почуття тривоги чи депресії. [12]

6. Інші ризики: надмірне захоплення онлайн іграми

Надмірне захоплення онлайн іграми - неконтрольоване використання онлайн ігор.

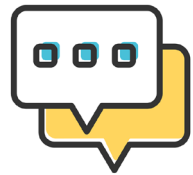

Статистика

Орієнтовно щотижня діти 3-4 років проводять в іграх 6 годин 12 хвилин, у віці 12-15 років цей показник збільшується до 13 годин 48 хвилин. [13]

52% дітей грають в онлайн ігри з тими, кого вони не знають. [14]

17% дітей мали досвід кібербулінгу під час гри.

Причини

• в іграх є можливість діяти так, як того хоче дитина. Також, тут створюється відчуття спорідненості - всі учасники мають однакові інтереси та захоплення. Тому в онлайн іграх є спеціальні чати та додаткові форуми, в яких можна поспілкуватись з однодумцями. [15]

• кожна нова перемога дарує відчуття ейфорії, від чого з'являється бажання досягати такого стану знов та знов.

• онлайн-рольові ігри занурюють гравця в сюжет у режимі реального виміру через, здавалося б, нескінченну можливість знаходження більш потужних інструментів для проходження ігрової місії. Це вимагає багато часу, який буде націлений лише на ігрові діяльність. [16]

Наслідки

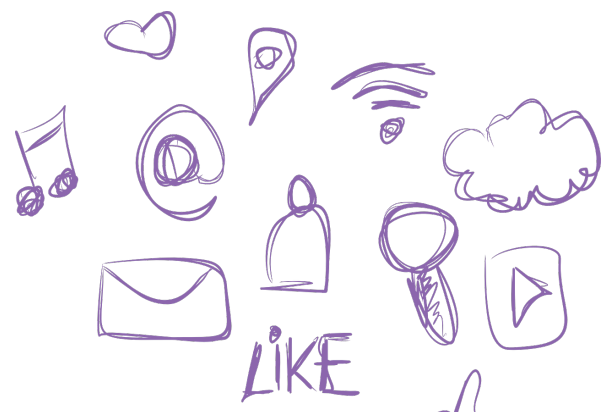
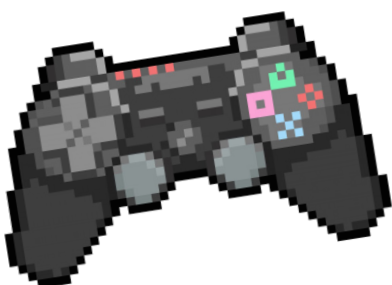
• надмірне захоплення онлайн іграми та відсутність живої комунікації впливає на недостатній розвиток соціальних контактів дитини та емпатії. [17]

• багато онлайн-ігор дозволяють гравцеві взаємодіяти з іншими за допомогою текстового чи голосового чату, тож дитина може піддаватись загрозам, образі, а часом може брати участь у знущанні над іншими. Дівчата геймери часто є об'єктом сексуальних домагань.[18]

Часом така поведінка може стати нормою і для реального життя.

• надмірне захоплення іграми може змішувати відчуття реальності та фантазії. [19]

• надмірне захоплення онлайн іграми, через відсутність фізичної активності, також можуть мати поганий вплив на здоров'я дітей, в тому числі призводити до ожиріння, судом та м'язевих розладів.

Джерела:

1. Доступ: <https://www.guardchild.com/teenage-sexting-statistics/>
2. Доступ: <https://www.safecommunitiesportugal.com/wp-content/uploads/2015/02/Sextortion-Advice-for-Parents-Feature-Algarve-Resident.pdf>
3. Доступ: https://images.transparencycdn.org/images/2020_Report_BreakingSilenceAroundSextortion_English.pdf
4. Доступ: <https://learning.nspcc.org.uk/research-resources/briefings/grooming>
5. Попередження насильства у закладах освіти. Методичний посібник для педагогічних працівників. БФ «Здоров'я жінки і планування сім'ї». – Київ: 2019 - https://iite.unesco.org/wp-content/uploads/2019/11/Poperedzhennya-nasilstva_2019.pdf
6. Доступ: <https://firstsiteguide.com/cyberbullying-stats/>
7. Доступ: <https://resources.uknowkids.com/blog/understanding-cyberbullying-why-it-happens-and-how-to-prevent-it>
8. Ст. 1 ЗУ Про захист суспільної моралі від 20.11.2003 № 1296-IV - https://kodeksy.com.ua/pro_zahist_suspil_noi_morali/statja-1.htm
9. Доступ: <https://everaccountable.com/blog/how-pornography-affects-teenagers-and-children/>
10. Доступ: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/real-healing/201208/overexposed-and-under-prepared-the-effects-early-exposure-sexual-content>
11. Доступ: <https://everaccountable.com/blog/how-pornography-affects-teenagers-and-children/>
12. Доступ: <https://www.protectyoungminds.org/2018/07/17/5-ways-kids-brains-susceptible-porn/>
13. Доступ: <https://www.internetmatters.org/resources/online-gaming-advice/the-basics/>
14. Доступ: <https://www.esafety.gov.au/parents/big-issues/gaming>
15. Доступ: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/automatic-you/201808/kids-gaming-obsession-isn-t-really-about-the-games>
16. Доступ: <https://www.raisesmartkid.com/10-to-16-years-old/6-articles/treat-childs-video-game-addiction>
17. Доступ: <https://eagleranchacademy.com/teens-and-gaming-addiction-a-practical-guide-to-dealing-with-it/>
18. Доступ: <https://cmch.tv/parents/video-games/>
19. The positive and negative effects of video games - https://www.open.edu/openlearn/ocw/pluginfile.php/559731/mod_resource/content/4/The%20Positive%20and%20Negative%20Effects%20of%20Video%20Games.pdf

Ознаки того, що дитина має небезпечну взаємодію в онлайні

Деякі психічні, психологічні та соціальні стани сигналізують про те, що дитина переживає певний травматичний досвід та потребує допомоги. Це стосується, у тому числі, і небезпечної взаємодії як в онлайні, так і в офлайні.

Фізичні зміни

дитина виглядає невиспаною та на уроках чи перервах може засинати;
скарги на головну біль чи біль у шлунку;
швидка втрата ваги чи її набирання;
помітні самоушкодження (порізи, глибокі подряпини, синці) на тілі;

Психічні зміни

розсіяна увага дитини;
тимчасова "втрата" пам'яті, коли дитина забуває свої дії чи слова;
втрата відчуття часу;
регресія поведінки – коли дитина поводить себе так, наче вона молодша за свій вік;

Психологічні зміни

помітний страх чи нервовість дитини, коли вона перебуває у школі;
також спостерігається нервовість чи злість під час використання гаджету;
можуть бути агресивні прояви без явної на то причини;
знижується якість навчальної діяльності, дитина може відмовлятися від усних відповідей;

Соціальні зміни

дитина віддаляється від однокласників та тих, з ким більше часу проводила разом під час перерв;
дитина виглядає депресивною - не комунікує з оточуючими, проявляє пасивність та не приймає участі у спільних обговореннях;
може прогулювати школу посилаючись на погане самопочуття;
спостерігається замкнутість та однотипові відповіді на питання від дорослих;
батьки можуть скаржитись на те, що дитина зникає з дому;
дитина різко видалила всі свої профілі у соціальних мережах;
у комунікації з'являються нові сленгові слова, які раніше дитина не використовувала;
педагогічний працівник може помітити, що дитину зустрічають зі школи незнайомі йому люди.

Для того, щоб впевнитись, чи дійсно дитина переживає важкий життєвий етап та потребує допомоги від дорослих, слід поговорити з нею. Рекомендації, як це зробити, знайдете у наступному розділі.

Джерела:

1. Доступ: <https://www.netnanny.com/blog/the-10-warning-signs-of-cyberbullying/>
2. Доступ: https://www.counseling.org/docs/disaster-and-trauma_sexual-abuse/long-term-effects-of-childhood-sexual-abuse.pdf?sfvrsn=2
3. Доступ: <https://www.understood.org/en/friends-feelings/child-social-situations/online-activities-social-media/how-to-tell-if-your-child-is-being-bullied-online>
4. Доступ: <https://www.pregnancybirthbaby.org.au/recognising-signs-of-abuse-in-children>

Як говорити з дитиною, яка зазнала ризику онлайн

1. Старанно підбирайте час та місце

Виберіть місце, де дитині комфортно, або запитайте її, де вона хотіла би поговорити. Уникайте розмов в присутності того, хто може заподіяти шкоду дитині, психологічну у тому числі.

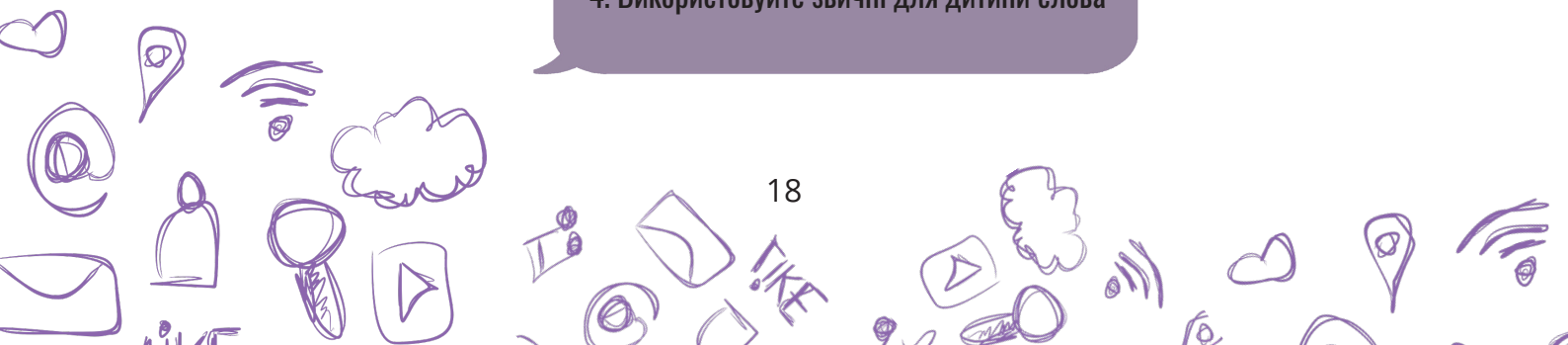
2. Заспокойте дитину

тим, що ви поруч і дитина зараз знаходиться в безпеці.

3. Слідкуйте за своїм тоном під час розмови

Якщо ви почнете розмову серйозним тоном, ви можете налякати дитину, і вона, швидше за все, дасть вам відповіді, які ви хочете почути, а не правду, яка з нею трапилась. Постарайтеся зробити розмову невимушеною - це дозволить дитині розслабитись.

4. Використовуйте звичні для дитини слова

5. Ставте відкриті питання

Наприклад, “Поділись, будь ласка, що викликало такі переживання у тебе?”. Тут дитина може розповісти і про свої дитячі історії, і поступово перейти до ситуації, яка трапилась.

6. Слухайте та чуйте

Дозвольте дитині розповідати у тому ритмі, як зараз їй хочеться.

7. Уникайте суджень та звинувачень.

8. Використовуйте “Я” повідомлення

Замість “Як таке могло трапитись?” - “Я співчуваю, що тобі довелось таке пережити..”.

9. Будьте терплячі

Пам’ятайте, що ця розмова може бути дуже страшною для дитини. Багато злочинців погрожують тим, що станеться щось страшне, якщо хтось дізнається про їхнє спілкування. Вони навіть можуть погрожувати фізичним насильством щодо дитини чи її близьких. [1]

Джерела:

1. Доступ: <https://www.rainn.org/articles/if-you-suspect-child-being-harmed>

Принципи реагування педагогічних працівників

6 правил, які є актуальними у будь-якій ситуації:

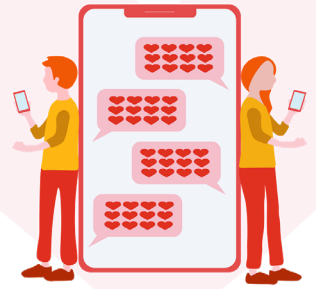
1. Дитина, яка зіштовхнулась з онлайн ризиком потребує підтримки, без осуду чи критики.
2. Не надавайте ситуації зайвого розголосу в школі — не робіть із цього скандал чи публічне обговорення, оскільки це ще більше травмує дитину.
3. Вирішення ситуації потребує включеності як адміністрації школи, так і батьків дитини.
4. Для збереження доказів дитина, яка є постраждалою, має зробити скрін переписки, де видно, кому і коли були надіслані матеріали.
5. Прибрати фото чи відео матеріали з мережі доволі непросто і важливо зупинити поширення такого контенту через видалення зображень:
  - у діалогах дитини, яка поширила матеріали;
  - у хмаросховищах, на пристроях, у діалогах та групах тих, хто їх зберіг собі (наприклад, учні класи);
  - у соціальних мережах через звернення до адміністрації ресурсу.

Якщо це не допомогло вирішити ситуацію - звернутись до правоохоронних органів.

6. Для отримання учнями рекомендацій, як поступати у схожих ситуаціях, використовувати чатбот проекту -<https://stop-sexting.in.ua/chatbot/> або <https://>

Секстинг

1. Підтримайте дитину

Педагогічним працівникам у таких випадках треба пам'ятати, що дитина перебуває під страшним тиском і відчуває величезний сором. Дитину обов'язково потрібно підтримати психологічно, поговоривши наодинці, якщо про цей випадок Ви дізнались від учнів чи колег.

Якщо до Вас звернулася сама дитина, то так само підтримайте її, зауважте, що вам цінна її довіра.

2. Розробіть покроковість дій

Обговоріть разом з дитиною та її батьками покроковість ваших дій:

Зберегти докази

Для збереження доказів та подальшого звернення у поліцію порадьте дитині зробити скріншот сторінок, де розміщені матеріали інтимного характеру з її зображенням. Бажано, щоб дорослі не переглядали вміст, оскільки це повторно наносить травму дитині. Якщо є необхідність знати, що було надіслано, то попросити дитину описати ці матеріали.

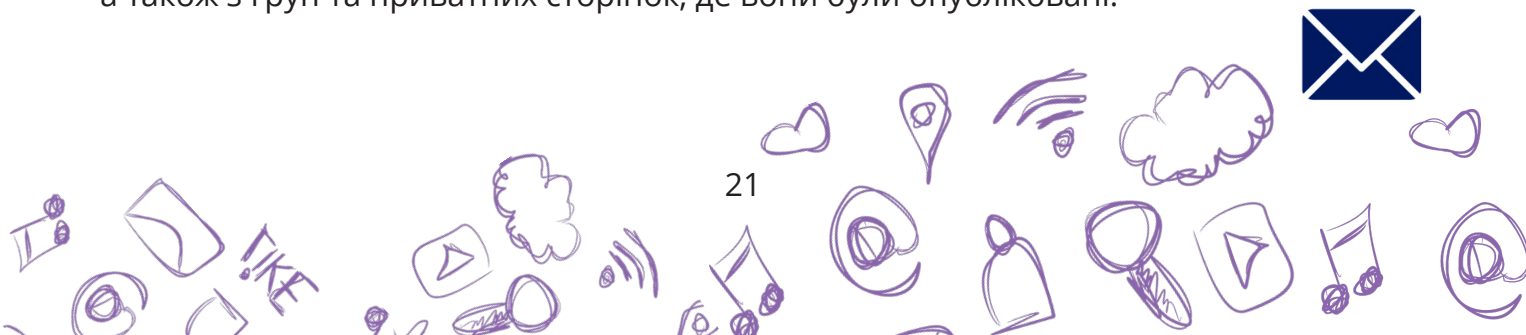
Педагогічний працівник або інший дорослий не може робити скріншот, адже залежно від фото це може вважатися навіть дитячою порнографією, тож не варто зберігати такі матеріали у себе на телефоні чи комп'ютері. Отже, скріншот має зробити власник фото.

Видалити контент

1. З пристрою того, кому дитина надсилала матеріал

За допомогою мирного врегулювання батькам та адміністрації школи слід попросити отримувача видалити матеріали зі своїх пристроїв та хмаросховищ, а також з груп та приватних сторінок, де вони були опубліковані.

2. З пристроїв учнів

Якщо фото є у доступі учнів, то вчитель має попросити видалити їх з усіх пристроїв і хмаросховищ, а також з приватних сторінок, де вони були опубліковані.

3. З груп класу, де були розміщені матеріали

Видаліть матеріали з груп класу, до яких маєте доступ, а також попросіть учнів видалити ці матеріали у їхніх приватних групах та діалогах.

4. З мережі/платформи

Зверніться в службу підтримки того сайту чи соцмережі, де були викладені фото. У листі до служби підтримки слід попросити видалити ці матеріали як дитячу порнографію — тоді служба реагує найефективніше.

5. З сайту

Якщо матеріали знаходяться у вільному доступі в Інтернеті, то варто звернутись на портал для видалення такого контенту, щоб він не поширювався далі,
- <https://stop-sexting.in.ua/send/>

Отримати психологічну підтримку

Якщо школі спільно з батьками не вдалося вирішити ситуацію, слід звернутися до поліції, кіберполіції чи до ювенальної превенції.

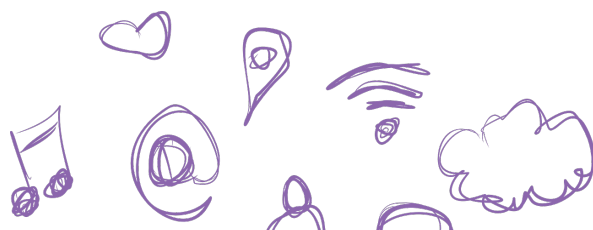
Звернутися до поліції

У такій ситуації дитині важливо отримати кваліфіковану психологічну підтримку у шкільного психолога, чи подзвонити на гарячу лінію Ла Страда (за номером 116 111; з понеділка по п'ятницю з 12:00 до 20:00), чи звернувшись до організації Teenergizer, яка надає консультації "рівний-рівному" з психологом безкоштовно і конфіденційно - <https://teenergizer.org/consultations/>

3. Контролюйте ситуацію

Спостерігайте за психологічним станом учня, який є потерпілим. Регулярно цікавтеся в учнів, як у них справи. Наприклад, запитайте, чи відчувають вони себе комфортно в класі та загалом у шкільному середовищі. Рекомендації щодо бесіди знайдете у наступному розділі.

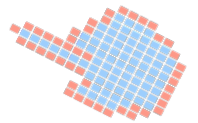
Сексторшен та онлайн грумінг

Педагогічним працівникам у таких випадках треба пам'ятати, що дитина перебуває під страшним тиском і відчуває величезний сором. Дитину обов'язково потрібно підтримати психологічно, поговоривши наодинці, якщо про цей випадок Ви дізнались від учнів чи колег.

Підтримайте дитину

Якщо до вас звернулась сама дитина, то так само підтримайте її, зауважте, що Вам цінна її довіра.

Розробіть покроковість дій

Обговоріть разом з дитиною та її батьками покроковість ваших дій:

Зберегти докази

Для збереження доказів порадьте дитині зробити скріншот переписки, де вона надсилає матеріал та тих повідомлень, де в неї вимагають додаткові фото/відео чи гроші. З цими доказами варто звернутись до адміністрації онлайн-ресурсу з проханням видалити фото та до правоохоронних органів.

Видалити контент

Порадьте дитині видалити фото із переписки в соц-мережі, месенджері чи на форумі – обов'язково з поміткою “видалити для всіх учасників чату”, якщо це можливо. Так є можливість позбавити шантажиста «першоджерела», однак залишається ризик, що фото вже завантажені на його телефон.

Якщо фото є у доступі учнів, то вчитель має попросити видалити їх з усіх пристроїв і хмаросховищ.

Якщо матеріали знаходяться у вільному доступі в Інтернеті, то варто звернутись на портал для видалення такого контенту, щоб він не поширювався далі, <https://stop-sexting.in.ua/send/>

Звернутися до правоохоронних органів

Порекомендуйте батькам дитини звернутися до правоохоронних органів із доказами листування та шантажу для притягнення злочинця до відповідальності <https://ticket.cyberpolice.gov.ua/>

Отримати психологічну підтримку

У такій ситуації дитині важливо отримати кваліфіковану психологічну підтримку у шкільного психолога, чи подзвонити на гарячу лінію Ла Страда (за номером 116 111; з понеділка по п'ятницю з 12:00 до 20:00), чи звернувшись до організації Teenergizer, яка надає консультації "рівний-рівному" з психологом безкоштовно і конфіденційно - teenergizer.org/consultations/

3. Контролюйте ситуацію

Спостерігайте за психологічним станом учня, який є потерпілим. Регулярно цікавтеся в учнів, як у них справи. Наприклад, запитайте, чи відчують вони себе комфортно в класі та загалом у шкільному середовищі. Рекомендації щодо бесіди знайдете у наступному розділі.

Кібербулінг

якщо учень піддається цькуванню

Підтримайте дитину

Поговоріть з учнем одразу після того, як дізнались про виникнення ситуації. Для цього оберіть зручне місце та час для бесіди, щоб ніхто та нічого не відволікало. Не осуджуйте, не критикуйте та не звинувачуйте учня. Не робіть порожніх обіцянок, краще запевніть дитину, що ви хочете їй допомогти віднайти вірне рішення ситуації.

Проведіть бесіду з класом

Якщо всі учасники ситуації - учні, яких Ви знаєте, то проведіть бесіду з кожним учасником окремо, включно з учнем, кривдником та всіма свідками.

Залучіться підтримкою

Залучіть до вирішення конфлікту колег: соціального працівника, психолога, директора школи, батьків.

Видалити контент

Попросіть учнів видалити матеріали: якщо це фото чи відео, то з пристроїв та хмаросховищ, а також з груп та приватних сторінок, де вони були опубліковані.

якщо образливі коментарі та дописи, то з тих мереж та ресурсів, де вони були розміщені.

Контролюйте ситуацію

Регулярно цікавтеся в учнів, як у них справи. Наприклад, запитайте, чи відчувають вони себе комфортно в школі. Рекомендації щодо бесіди знайдете у наступному розділі.

Учень - кривдник

Підтримайте дитину

Поговоріть з учнем одразу після того, як дізнались про виникнення ситуації. Для цього оберіть зручне місце та час для бесіди, щоб ніхто та нічого не відволікало. Не осуджуйте, не критикуйте та не звинувачуйте поведінку учня.

Вивчіть ситуацію

З'ясуйте подробиці ситуації - як довго тривала, хто її учасники, що відбулось після того, як на дитину поскаржились.

Залучіться підтримкою

Залучіть до вирішення конфлікту колег: соціального працівника, психолога, директора школи, батьків.

Проведіть бесіду з класом

Якщо всі учасники ситуації - учні, яких ви знаєте, то проведіть бесіду з кожним учасником окремо, включно з жертвою, кривдником та всіма свідками.

Видалити контент

- якщо це фото чи відео, то з пристроїв та хмаросховищ, а також з груп та приватних сторінок, де вони були опубліковані.

- якщо образливі коментарі та дописи, то з тих мереж та ресурсів, де вони були розміщені.

Контролюйте ситуацію

Регулярно цікавтеся в учнів, як у них справи. Наприклад, запитайте, чи відчують вони себе комфортно в школі, яка у них взаємодія один з одним. Переконайтесь, що ваші учні знають про безпечну онлайн поведінку. Рекомендації щодо бесіди знайдете у наступному розділі.

LIKE

LIKE

LIKE

Рекомендації для педагогічних працівників щодо бесіди з учнями

Розкажіть про Тест Білборду, коли проводите бесіду щодо безпечного онлайн простору: запропонуйте дитині уявити, що все, що вона хоче написати або надіслати в Інтернеті, висить на великому білборді перед школою, який бачать усі. Далі запитайте її чи вона хоче, аби будь-хто міг це побачити. Якщо ж ні, то зауважте, що тоді не варто публікувати такі матеріали чи навіть надсилати їх в особисті повідомлення.

Не викладайте фото дітей у мережу без їхнього дозволу та дозволу їхніх батьків. Будьте відкритими до запитань та розповідей дитини про різні ризики й ситуації в мережі, які з нею трапились.

Для початкових класів

Вводити правила безпечного Інтернету та використання гаджетів найкраще саме з початкової школи, щоб для учнів це стало звичним.

Проговоріть з дітьми про такі правила безпечного Інтернету [1]:

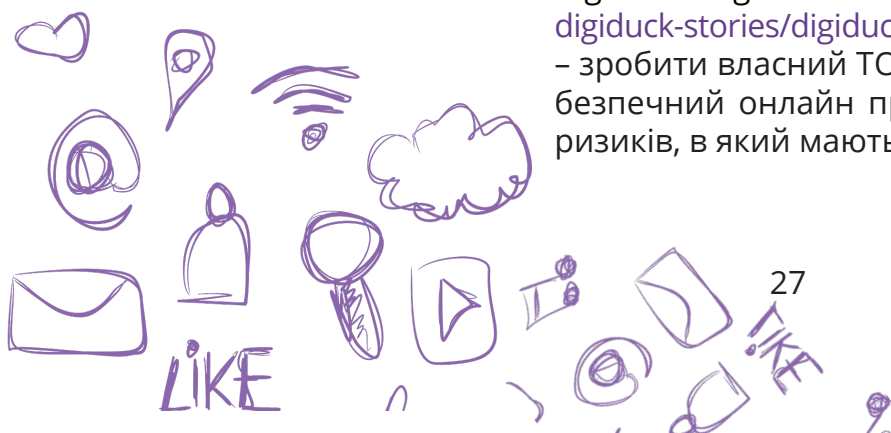
- Не розповсюджувати особисті дані, а саме адресу проживання, номер телефону, місце роботи батьків без згоди дорослих на те.
- Якщо з дитиною трапилась неприємна ситуація, то вона завжди може покласти на дорослих - батьків чи педагогічних працівників.
- Небезпечно зустрічатись з тими, кого ми знаємо тільки онлайн.
- Не відповідати на повідомлення, які є неприємними. В тому, що дитина отримала це, немає її провини.
- Ні з ким не ділитись своїм паролем до гаджету та приватної сторінки у соціальних мережах. Цю інформацію можуть знати тільки батьки.
- Перед завантаженням нового додатку слід запитати дозволу у батьків.

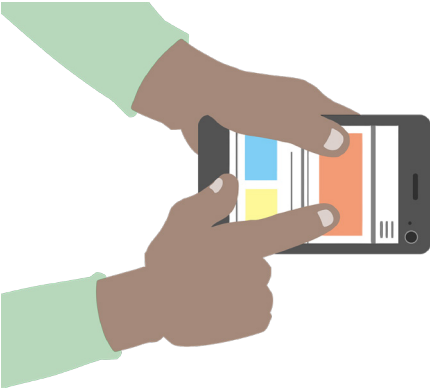

Ці правила можна оформити у вигляді плакату та повісити на дошці у класі чи роздати маленьку брошуру, яку можна вклеювати у щоденник, кожній дитині.

Для середньої школи

- додати матеріал, наприклад, на уроках англійської мови, який розповідає саме про безпеку онлайн - казка Digiduck's Big Decision <https://www.childnet.com/resources/digiduck-stories/digiducks-big-decision>
- зробити власний ТОП правил класу - як створити свій безпечний онлайн простір та захиститись від онлайн ризиків, в який мають входити такі пункти:

- не розповсюджувати приватну інформацію, а саме адресу проживання, номер мобільного телефону, не вказувати геолокацію при поширенні фото чи інформації;
- налаштувати екранний час - поставити певне обмеження на використання соціальних мереж на день;
- завантаження додатків, які підходять по віку (перевірити це можна по віковому рейтингу, який висвітлюється при завантаженні);
- реєстрація у соціальних мережах дозволена з 13 років згідно правил користування;
- якщо в Інтернеті трапилось щось таке, що засмутило чи налякало дитину, якщо хтось незнайомий вимагає приватну інформацію, то дитина має звернутись за допомогою до батьків чи вчителів;
- та інше, про що ви зможете домовитись у класі.

Для старших класів

- створіть власний ТОП правил для класу - як користуватись гаджетом безпечно та уберегти себе від онлайн ризиків;
- разом встановіть налаштування приватності у соціальних мережах;
- проведіть заняття з критичного мислення та перевірки фейків;
- наголошуйте на зміні онлайн активностей на офлайн.

Рекомендації щодо використання дітьми гаджетів під час освітнього процесу.

Учні на уроках проводять близько 20% часу переписуючись у чатах, переглядаючи стрічку соціальних мереж. [2] Ці дані показують не тільки те, що велику кількість часу учні відволікаються та не засвоюють матеріали, аї важливість технологій для підростаючого покоління.

Виходячи з цього пропонуємо такі рекомендації щодо використання дітьми гаджетів під час освітнього процесу.

Варто наголосити, що чим раніше почнуть діяти ці правила, тим легше буде їх дотримуватись і у старшій школі.

1. Створення зон та їхня відмітка, де не використовується мобільний телефон, наприклад, біля дошки.
2. Додавання інтерактивних завдань педагогічними працівниками, під час яких потрібне було б використання гаджету.
3. Спільне налаштування екранного часу (встановлення ліміту на використання соціальних мереж під час освітнього процесу) чи режиму “не турбувати”, який вимкне надходження нових сповіщень.

Можна це оформити у вигляді Угоди класу, де будуть прописані пункти використання дітьми гаджетів (про які ви домовитесь з ними), а на іншій стороні кожен з учнів надасть свою згоду на виконання цих правил своїм підписом.

Також, важливо занотувати, що буде, якщо хтось з учнів не дотримується правил, наприклад, буде “спостерігачем” за тим, щоб однокласники були чесними у цьому.

Якщо навчання відбувається в онлайн режимі за допомогою додатку ZOOM, то радимо:

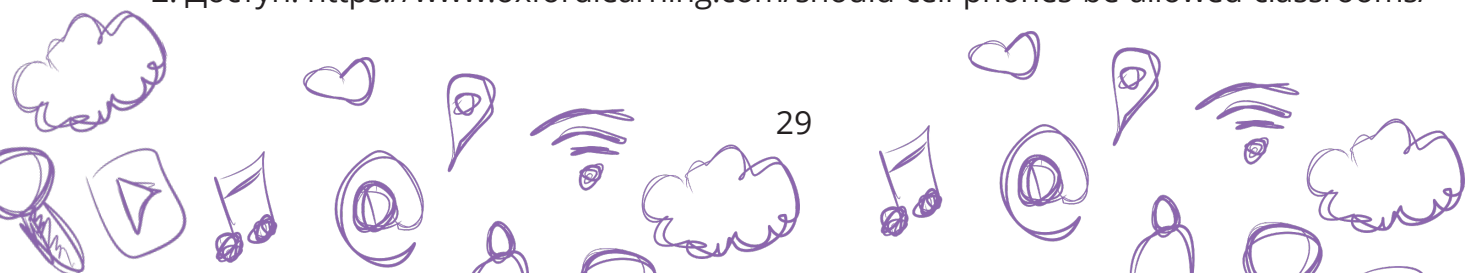
- створювати окрему зустріч кожного разу, а не використовувати одне й те ж посилання;
- налаштовувати пароль для входу, який будуть знати тільки учасники освітнього процесу;
- використовувати зал очікування та додавати туди лише запрошених;
- вимкнути доступ до використання екрану (щоб поширювати власний екран на загал);
- вимкнути спільний доступ до чату та можливості надіслати документи у нього.

Рекомендуємо поговорити з батьками учнів про дотримання онлайн безпеки та правила екранного часу і в родині.

Джерела:

1. Доступ: <https://www.safekids.com/kids-rules-for-online-safety/>
2. Доступ: <https://www.oxfordlearning.com/should-cell-phones-be-allowed-classrooms/>

Законодавство України щодо безпеки учнів онлайн

Говорячи про захист дітей в Інтернеті важливо пам'ятати, що цифровий світ – це значний простір для розвитку можливостей дітей різного віку

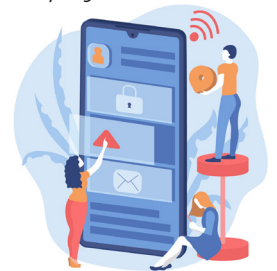
Згідно з рекомендацією Ради Європи (від 4 липня 2018 року) щодо захисту та реалізації прав дитини в цифровому середовищі: «відсутність або обмеженість у доступі до цифрового середовища може вплинути на здатність дітей повною мірою втілювати свої права людини». (п.10)

Але як і в офлайн житті, онлайн трапляються порушення прав дитини.

Найчастіше в Інтернеті через секстинг, грумінг, сексторшен, кібербулінг порушуються такі права дитини:

- право на повагу до честі та гідності;
- право на приватність;
- право на захист від усіх форм насильства.

Право на повагу до честі та гідності. Право на повагу до приватного життя.

Таке право закріплене як на міжнародному (стаття 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), так і на національному рівні.

Зокрема, згідно зі статтею 32 Конституції України «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини». Статтею ж 31 Конституції гарантується таємниця кореспонденції.

Цивільний кодекс України визначає заборону поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права (стаття 278), зокрема, право на повагу до честі та гідності; закріплює право на таємницю кореспонденції (стаття 306); визначає, що фотозйомка та поширення фотографій не може проводитись без згоди на це особи (статті 307-308), а згідно зі статтями 31-32 ЦКУ, згоду на проведення фотозйомки та поширення фотографій дитини можуть надати тільки батьки чи особи, які їх замінюють.

Таким чином, зйомка дитини через мережу Інтернет та поширення її фото- чи відеозображень є порушенням цивільного законодавства. Ці зображення мають бути видалені з мережі.

Алгоритм реагування на поширення фотографій в мережі зазначено у розділі "Принципи реагування педагогічних працівників".

Якою є кримінальна відповідальність?

Злочином є незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації, крім випадків, передбачених іншими статтями цього Кодексу (стаття 182, Кримінальний кодекс України).

Якщо ж фото дитини або його поширення було вчинено із застосуванням погроз, шантажу, зламу аккаунта, це може бути кваліфіковано як наступні злочини:

- **порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер** (стаття 163, ККУ);
- **вимагання** (стаття 189): «вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці (вимагання)»;
- **шахрайство** (стаття 190): «Заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство)».

Право на захист від усіх форм насильства.

Згідно з Конвенцією ООН про права дитини (статті 19, 32, 34, 36) діти мають право на захист від усіх форм насильства та експлуатації. Це ж право закріплене і Законом України «Про охорону дитинства» (статті 1, 10, 32).

Зокрема, згідно з визначеним законом:

- **жорстоке поводження з дитиною** - будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини;
- **дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах**, - дитина, яка потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан здоров'я та розвиток у зв'язку з інвалідністю, тяжкою хворобою, безпритульністю, перебуванням у конфлікті із законом, залученням до найгірших форм дитячої праці, залежністю від психотропних речовин та інших видів залежності, жорстоким поводженням, зокрема домашнім насильством, ухилянням батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо, що встановлено за результатами оцінки потреб дитини.

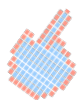

Кібербулінг

Окремого визначення для кібербулінгу в Україні не існує. Однак визначення самого булінгу включає "...у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу..." (Закон України "Про освіту", стаття 1).

Відповідальність за вчинення булінгу визначена статтею 173-4 КУпАП, та передбачає відповідальність як кривдника, так і керівництва закладу освіти за неповідомлення поліції про виявлені випадки булінгу щодо учня.

Важливо зазначити, що під адміністративну відповідальність потрапляють такі випадки: по-перше, булінг стався за участі дитини, по-друге, між учасниками освітнього процесу (тобто між учнями освітнього закладу або між педагогічними працівниками та учнями).

Якщо дитина зазнала кібербулінгу від людини, яку вона зустріла тільки онлайн, притягнути кривдника до відповідальності за статтею 173-4 КУпАП буде неможливо. Однак дитині необхідна підтримка значимого дорослого, у тому числі вчителя, який допоможе видалити небажаний контент з мережі та заблокувати булера.

Додатково з Порядком реагування на випадки булінгу (Наказ МОН №1646 від 28.12.2019) можна ознайомитись безпосередньо за посиланням <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text>.

Сексторшен

Залежно від вимог злочинця передбачає відповідальність за порушення приватного життя та вимагання (якщо вимогою є надіслати гроші за збереження інтимних фотографій у таємниці), або, може класифікуватись як сексуальне насильство, примушування до вступу в статевий зв'язок (статті 153, 154 ККУ; якщ є вчинення дій сексуального характеру).

Грумінг

Процес входження в довіру дитини може включати в себе надсилання їй інтимних зображень з боку злочинця (що може кваліфікуватись як розбещення дитини, стаття 156 ККУ), а схилення дитини до того, аби вона зробила свої інтимні фото/відео або здійснила такі дії в форматі стріму - є підбурюванням до виготовлення дитячої порнографії (стаття 301 ККУ).

Порнографічний контент.

Згідно зі статтею 7 Закону України «Про захист суспільної моралі» поширення серед неповнолітніх продукції сексуального чи еротичного характеру забороняється; поширення порнографічної продукції в Україні передбачає кримінальну відповідальність згідно зі статтею 301 ККУ.

Яка роль педагогічного працівника у захисті дітей онлайн?

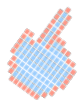
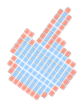
Згідно з Законом України «Про освіту» формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками є одним з основних принципів освітньої діяльності (стаття 6). А обов'язками педагогічних працівників є «захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою» (стаття 54).

Окрім того, якщо насильство стосовно дитини, в тому числі через Інтернет, трапилось з дитиною поза школою, саме педагогічний працівник, контактуючи з дитиною повсякденно, може помітити ознаки насильства та допомогти дитині. Зокрема, Постанова КМУ №800 від 3.10.2018 визначає заклади освіти як суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах (що в т.ч. числі спричиняються насильством щодо дитини), зокрема (витяги п.8. та п.18. Постанови КМУ №800):

« 8.Виявлення дітей, які постраждали від жорстокого поводження або життю чи здоров'ю яких загрожує небезпека, закладами освіти,...забезпечується в таких випадках:

– у разі, коли без завчасного попередження дитина з невідомих причин не з'явилася в закладі освіти, до якого вона зарахована для здобуття дошкільної, початкової, базової середньої або профільної середньої освіти (адміністрація закладу з'ясовує причини відсутності дитини на заняттях/уроках), або адміністрація закладу має підстави вважати, що життю або здоров'ю дитини може загрозовувати небезпека (адміністрація зобов'язана невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомити, зокрема за допомогою телефонного зв'язку, про таку дитину представнику служби у справах дітей за місцем її проживання та органам Національної поліції);

– у разі, коли працівники закладів освіти у взаємодії з дитиною виявляють у неї видимі тілесні ушкодження, пригнічений психоемоційний стан, інші ознаки, що можуть свідчити про жорстоке поводження з дитиною (такі працівники повинні невідкладно звернутися до органів Національної поліції та служби у справах дітей для організації заходів невідкладного реагування ...)

18. Організація допомоги дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах, закладами освіти передбачає:

- організацію роботи психологічної служби та соціально-педагогічного патронажу в системі освіти з дітьми та їх батьками;
- проведення з батьками та іншими учасниками освітнього процесу роз'яснювальної та виховної роботи із запобігання, протидії негативним наслідкам жорстокого поводження з дітьми, залишення дитини в небезпеці».

Часом педагогічний працівник чи адміністрація закладу освіти - єдина допомога, на яку може розраховувати дитина. Не будьте байдужими!

